

ערב-רב* ז'אן-לוק ננסי

לסרייבו, מרץ 1993

"סרייבו" הפכה לביטוי של שיטה שלמה של צמצום לזהות. לא עוד תמרור הניצב בדרך, או בהיסטוריה, לא עוד נקודת מפגש אפשרית לביקורים, לעסקים או לתככים, גם לא מרחב מהוסס של פגישה מזדמנת, של מעבר בהיסח הדעת. זו נקודה חסרת ממדים על דיאגרמה של ריבונות, נקודת ציון הכפופה לתקן של מחשב בליסטי ופוליטי, מטרה יציבה על הכוונת, וזוהי אותה ספרה של דיוק בכיוון למטרה, זה הכיוון הטהור של מהות. סובייקט טהור מצהיר במקום כלשהו שהוא העם, החוק, המדינה והזהות שבשם צריכה "סרייבו" להיות מזוהה בפשטות, ללא כחל ושרק, בתור מטרה.

סרייבו: כבר אפילו לא שם, שלט שמישהו מסמר לעינינו על מנת שלא יהיה עוד נוף של סרייבו, שלא יהיה עוד מסע אל סרייבו, אלא רק זהות טהורה ועירומה, ששום דבר אחר לא יתערבב בה, ושגם אנחנו לא נתערב; אנחנו האחרים, אירופים קוסמופוליטיים.

עיר לא צריכה להיות מזוהה באמצעות משהו זולת שם שמציין מקום, מקום של ערב-רב (mêlée), הצטלבות וחניה, קשר ומסחר, תחרות, התרת קשר, תנועה, הסתעפויות. שם של עיר, כמו שם של ארץ, כמו שם של עם או שם של פרט, לעולם אינו צריך להיות השם של אף פרט; עליו תמיד להיות שם של שום פרט בר-הצגה בתור פרט (en personne) או באופן פרטי. ל"שם הפרטי" אין משמעות; בעצם, מה שיש לו אינו אלא מתווה של תיאור, בלתי מוגדר בכוח או בפועל. ראשיתו של מובן/כיוון (sens) שהוא גם מקרי: ערב-רב של הברות שנבכשו בעדינות בשולי זהות סמנטית המושהית בעדינות אך בעיקשות. מרגע שהשם הפרטי מפקח על נוכחותו של הפרט בעצמו, [בבחינת] סובייקט ריבוני, ריבון זה מאוים, הוא מכותר, הוא נתון במצור. כדי לחיות בסרייבו לא היה שום צורך לזהות את סרייבו. אבל אלה שמתים בסרייבו מאז, מתים מהמוות של סארייבו עצמה, מתים מהאפשרות שנכפתה באמצעות יריות תותח לזהות תחת שם זה עצמות כלשהי או נוכחות כלשהי, שנמדדות לפי אמת המידה של "הלאומי" או "המדינתי", איזה גוף-סמל, שהוקם בדיוק כדי להיות לגוף ולסמל, במקום שהיה יכול להיות רק סתם מקום ומעבר. אלה שהוגלו מסרייבו הוגלו מן המקום הזה, גורשו על ידי הגוף הזה. הם הוגלו מהערבוביה, מהערב-רב שיצר את סרייבו, אבל כך לא יצר כלום, לא הוליד אף אגו. על השם

* מאמר זה, שנכתב ב-1993 ופורסם תחת הכותרת "שיר הלל לערב-רב" בספרו של ז'אן-לוק ננסי היות יחיד רבים (Jean Luc Nancy (1996), *Eloge de la mêlée*, dans *Etre singulier pluriel*. Paris: Galilée), תורגם מצרפתית על-ידי אריאלה אזולאי לרגל ביקורו הראשון של ננסי בישראל ב-1996 והוא מתפרסם כאן באדיבות המחבר. המאמר התפרסם בעברית לראשונה בשנת 1999 תחת הכותרת "שיר הלל לעירוב", בכתב העת פלסטיקה בהוצאת בית הספר קמרה אובסקורה והמוזיאון הפתוח תפן, גיליון 3 (קיץ 1999), עמ' 8-16.

“הפרטי” תמיד מוטל למוסס את האגו: השם הפרטי פותח מובן, מקור טהור של מובן, וזה מצביע על ערב-רב, המצמיח מנגינה: סרייבו.

מבקשים ממני “שיר הלל לתערובת” (mélange). ברצוני לכתוב שיר הלל שהוא עצמו “מעורבב”. אבל למען האמת, לא מיווג של שבח וגנאי כדי לסיים עם מאזן נקי, בלי הפסד ורווח, וגם לא לשיר שיר הלל “מרוכך”, מעורר, רעיון משונה, קרירות קיצונית. למרות כל הקשיים שנערמים בדרך – ידוע כמה מרובים הם – העניין הוא למעשה (כולם מבינים זאת; זה כאן, לנגד עינינו, די לדעת ללקט, לאסוף, הרי בזה מדובר) לא לוותר על כלום: לא על הזהות ולא על מה שמערב ומערבב אותה במקור ובעיקרון שלה. יש אפוא צורך בשיר הלל מעורב במתניות, במתינות הדרושה, אם איננו רוצים ששיר ההלל עצמו יבגוד חלילה במושא שלו, מתוך כך שיזהה אותו טוב מדי.

למען האמת – יש טעם לומר זאת מיד, אין צורך לומר אלא זאת – ההלל הנכון והיפה ביותר לתערובת יהיה זה שאין צורך לשאת אותו, כיוון שלא נוכל אפילו להבחין במונח זה או לזהותו. מונח זה מניח מראש בידוד של עצמים טהורים ופעולת מיווג. זהו מונח של מעבדה. האם יעלה בדעתו של צייר לשיר הלל לתערובת הצבעים? אף פעם אין לו עניין בספקטרום שלהם, הוא עסוק תמיד בערב-רב האינסופי הנובע מן הגוונים שלהם.

אם כן, כיוון שהפקודה הנבזית “טיהור אתני” התאפשרה, צריך לתת מענה. אבל לא יהיה זה באמצעות פקודה אחרת, סימטרית. לכן, יותר מכול, נימנע ממתן זהות יתר לתערובת עצמה, וכדי להיאחז בה כהלכה נסיט את הדגש ואת הז'אנר, וננסה לעבור מתערובת לערב-רב.

לתת לזהויות את המקום הראוי להן, בלי לוותר על שום דבר הקשור בהזיה שלהן, בהתיימרות שלהן להיות באופן ממשי זהויות (כלומר [זהויות] של “סובייקטים”) – זו כל המשימה. היא עצומה, היא גם פשוטה מאוד: לבנות מחדש תרבות, לא פחות ולא יותר, לבנות מחדש מחשבה שלא תהיה המונית, מטונפת כמו כל המחשבות של הטוהר. לערבב מחדש את הקווים, את המסלולים, את מיני העור, אבל גם לתאר את המסלולים ההטרוגניים, את הרשתות המובחנות והסבוכות: בכל מקרה לא להאמין ב“אדם” הפשוט, ההומוגני, הנוכח. גם לא באישה. לא בקרואטי, לא בסרבי, לא בבוסני. לדעת (אבל מתוך איזה ידע?) שמאז ומעולם הסובייקט של הידע הוא רק מישוהו-כלשהו, וכמו כל מישוהו-כלשהו אחר, הוא דם מעורבב.

תערובת היא דבר עדין, שברירי, מעודן, מתנדף, שכיום מקובל לראות בו דבר-מה דחוס, אפל. אמנם ישנו – אני לא הראשון המצביע על כך – שיר הלל לתערובת שכפוף לז'אנר המוסכם של התקינות הפוליטית, כלומר ההתקשחות הנורמטיבית של דרישות מבוססות היטב. שיר הלל זה משבח בחופזה את הרב-תרבותיות, את ההכלאה, את יחסי החליפין והחלוקה המוכללים, את הגיוון הטרוסצנדרנטלי.

אלא שיש לנו דברים שאינם כה פשוטים, אנחנו מרגישים ואנחנו יודעים שהם כאלה, שהמערבולת, המיזוגים, הנדידות או השיבושים, כפי שהם, אינם מספיקים. או ליתר דיוק, וקודם כול: אי אפשר לחשוב עליהם כפי שהם. זו כל השאלה.

אבל למרבה הצער, ואנחנו יודעים זאת טוב מדי, נשאר גם שיח המפיק תועלת מהייצוגים הפשטניים של האחר כדי לייקר, כולו נרגז, את ההיבדלות, את הזהות, את הבעלות, את הטוהר, וכדי להשתמש במילה "קוסמופוליטי", למשל, בנימה ברורה של בוז, אפילו שאט נפש (לפעמים אפילו עם קונוטציה של אנטישמיות).

לבסוף, וכמו באופן צודק, ישנם אלה שמשלחים מעל פניהם את שתי התקינות, והם מדקלמים את עיקר האמונה שלעולם אינה חדלה, של האחדות בריבוי, של המשלמות, של הבדלים ממותנים כהלכה. שיח זה, שהוא בעל כוונות טובות, ולעיתים קרובות, בשעת החירום המוסרית והפוליטית, הוא בבחינת אורח רצוי, יש בו עודף של כוונה ועידוד. הוא אינו נוגע בלב הדברים שבהם מדובר.

ראשית, נבהיר את עצמנו: שיר ההלל הפשטני לתערוכת יכול היה לחולל טעויות, אבל שיר ההלל הפשטני לטוהר תמך ותומך בפשעים. במובן זה, אם כן, אין סימטריה, אין שיווי משקל, שום נקודת אמצע. אין על מה לדון. הדיון הקטן ביותר, הארקה הקטנה ביותר לגזענות, מכל סוג שהוא, סביב "טהור" מכל סוג שהוא, היא כבר בבחינת השתתפות בפשע. זאת ועוד, הפשע בכל פעם הוא כפול: מוסרי ואינטלקטואלי. כל גזענות היא נואלת, אטומה, מבוהלת. אני תמיד נרתע מדיונים ארוכים וכנסים ממושכים בנושא הגזענות: נראה לי שעושים יותר מדי כבוד לנבזות הזו. ולכן, באופן סימטרי, אני מוטרד מן האידיאה של "שיר הלל לתערוכת": כאילו התערוכת צריכה להיות ערך או אותנטיות שיש לחשוף אותה, בעוד שהיא המובן מאליו, ויותר מכך, אם בוחנים אותה יותר מקרוב, למעשה היא אפילו לא קיימת, אם לא קיים אף פעם משהו "טהור" שאפשר או שצריך "לערבב" אותו באיזושהו "טוהר" אחר.

אם כן, בשום אופן לא מדובר במציאת עמק השווה בין שתי תזות מנוגדות, כיוון ששתי תזות מתקיימות רק אם מפשטים ומסלפים את מה שעומד על כף המאזניים.

בהגדרה, התערוכת איננה עצם פשוט, שניתן לייחס לו מקום או טבע משלו, שניתן להכריז עליו כעל כזה וכזה, ושכתוצאה מכך אפשר להלל אותו במישרין. בהגדרה, הזהות איננה היבדלות מוחלטת, נגזרת של שלם שמשום כך אינה נבדלת מכלום: היא תמיד האחר של זהות אחרת. "הוא שונה – כמו כולם" (הטנגו האחרון בפריס, ברנרדו ברטולוצ'י). ההבדל, בתור שכזה, הוא בלתי מובחן. תערוכת וזהות אינן מניחות זו לזו להתקבע. הן תמיד כבר אירעו, תמיד כבר התרחשו, או יגיעו בעתיד. והן משותפות, נחלקות על ידי כולם, בין כולם, האחת כמו האחרת.

התערובת מעורבת (היא מעורבת והיא ערב-רב), ובדיוק משום כך היא איננה עצם. גם אי אפשר להחליף את העדר העצמות של התוכן שלה במוצקות המשוערת של המכלל: זהו הקושי של אידיאולוגיות כור היתוך,¹ שבהן הכור אמור להכיל, בכל המובנים של המילה, ובאמצעות תכונה של זהות פרטית, את החידות של התערובת כמו גם את כוחותיה המתפרצים.

תערובת (métissage) אינה "דבר מה", ואם בן תערובת – וכל אחד מאתנו הוא בן תערובת בדרכו – הוא מי-שהוא (quelqu'un), אין זה בגלל מהות התערובת (מונח בעל סתירה פנימית), אלא משום שהוא פועל פעולת פיסוק על העדר המהות של התערובת, או מעניק לה תצורה ייחודית. לתת מהות לתערובת פירושו כבר למוסס אותה, להמיס אותה במשהו אחר ממנה. לכן אין אפילו צורך לדבר על "התערובת בה"א הידיעה, ובוודאי לא לשיר לה שיר הלל.

התערובת, בתור שכזו, יכולה ללבוש, או נראה שהיא לובשת שתי זהויות: זהות של היתוך, של פעפוע שהושלם, או זהות של חוסר סדר שהגיע לכלל מיצוי. אלכימיה או אנטרופיה, שתי קיצוניות פנטזמטיות – שמצטרפות, שמזדהות, כדי לסיים באפוקליפסה או בחור שחור. אבל בדיוק משום כך התערובת איננה לא זו ולא זו, היא איננה עמק השווה ביניהן. היא משהו אחר, או יותר מכך, "היא" אחרת, לגמרי אחרת.

מוטב אם כן שנדבר על ערב-רב: פעולה יותר מאשר עצם. לדבר על הערב-רב, שמלכתחילה יש לפחות שני סוגים שלו – ואולי אף פעם לא ערב-רב "פשוטו כמשמעו": זה של הקרב, וזה של האהבה. ערב-רב של אַרֶס (Arès), ערב-רב של אפרודיטה.² האחד מעורב בשני, הם אינם מזוהים. לא אנטרופיה, לא אלכימיה. התנצחות שאיננה יכולה להתקיים ללא תשוקה וללא הסתערות קנאית, ללא פנייה לאחר בתור אחר שהוא תמיד אחר

(אבל הערב-רב של אַרֶס איננו המלחמה המודרנית, שהיא אגב לעיתים תכופות ללא ערב-רב, לפני הכול היא משמידה פנים אל פנים, היא מכוונת לרמוס, לְכִלוֹת, יותר מאשר להוציא מחוץ לקרב, ואין לה מרחב של קרב; היא מתפשטת בכל מקום, היא הורגת, מחללת, מקרינה, מרעילה ומשחיתה את כל המרחב ה"אזרחי". המלחמה, היום, היא התערובת הטהורה, הבלתי מוגבלת. היא איננה הערב-רב. ניתן לומר אותו דבר ביחס לערב-רב של אפרודיטה, ביחס למסיבת חשק, או לסרט הפורנו).

אם כן, התערובת איננה הוֹנָה. היא מגיעה, היא מתרחשת במפתיע. יש ערב-רב, מיזוג, הכלאה, חליפין, חלוקה, וזה לעולם לא דבר אחד, וגם לא אותו דבר. מצד אחד התערובת היא "זה בא", ולא "הנה היא": תזוזות, גורלות, נדידות, סטיות, מפגשים, סיכויים והסתכנויות. מצד שני, היא איננה "אחת": בתערובת יש עימות ויש מפגש, ישנם אלה שמתאספים וישנם אלה שמתרחקים, מה שיוצר קשר ומה שמקשר בחוזה, מה שמתרכז ומה שמתפזר, מה שמזדהה ומה שפוגם – כמו שני המינים בכל אחד(ת) מאתנו.

התערובת איננה סתם "עשירה" בגיוון שהיא מערבת, וגיוון זה גם חומק ממנה ללא תכלית מכיוון שהיא עצמה איננה ולא כלום. ישנו שיח כמותי – שביסודו הוא מפקיע שערים, צובר הון – של "התעשרות הדדית". אבל אין מדובר לא בעושר ולא בעוני. ה"תרבויות" – מה

שאנחנו מכנים כך – אינן מצטרפות זו לזו. הן נפגשות, מתערבבות זו בזו, נפגמות, לובשות צורה חדשה. כל אחת מהן מכינה תרבות של האחרות, הן מכשירות את הקרקע, משקות את עצמן או מתייבשות, חורשות או מתרכבות.

כל אחת מהן, בנקודת הפתיחה – אבל איפה נמצאת נקודת הפתיחה המוחלטת? – היא כבר תצורה, כבר ערב-רב. התרבות הראשונה היתה ערב-רב של גזעים ומינים, מושלים, עובדים וחכמים (rectus, faber, sapiens). למערב, המתגאה כל כך ב"נס היווני" של יסודותיו, אסור היה לחדול מלהרהר ברבגוניות האתנית והתרבותית, בתנועות העמים, בטרנספרים ובטרנספורמציות של הפרקטיקות, בהטיות הלשוניות או המידות שיצרו את ה"הלנים" ונתנו להם צורה. נקרא לרגע את ההיסטוריה של ערבוביה זו:

וכך נוצרה תופעה חדשנית באורח יוצא דופן, קמה תרבות קוסמופוליטית שאפשר לזהות בה את תרומת התרבויות השונות שנוצרו על גדת הים או בלבן. אחדות מן התרבויות הללו כלולות באימפריות: מצריים, מסופוטמיה, אסיה הקטנה של החתים, ואילו אחרות יוצאות אל הים בתמיכתן של ערים: החוף הסורי-לבנוני, כרתים ולאחר מכן מיקנאי. אך כולן מתקשרות אלה באלה. כולן, לרבות מצרים, שבדרך כלל נטתה להיות מסוגרת בתוך עצמה, פונות החוצה בסקרנות נלהבת. זו תקופת המסעות, חילופי המתנות, ההתכתבויות הדיפלומטיות והשאת נסיכות למלכים זרים בנישואים שהם כחותם ליחסים ה"בינלאומיים" החדשים. זו התקופה שבה אפשר לראות על ציורי הקיר שבקברים המצריים את כל עמי המזרח הקרוב, הים האגאי, תושבי כרתים ומיקנאי, נובים, כנענים ויושבי חופיה של ארץ-ישראל בלבושם המקורי, מאוירים בדקדקנות.³

כל תרבות היא בעצמה "רב-תרבותית", לא רק מפני שתמיד יש תרבות קודם ושאינן מוצא פשוט וטהור, אלא באופן עמוק יותר, מפני שהמחווה של התרבות היא עצמה מחווה של ערב-רב: פירושה להתעמת, להתמודד, לשנות, להטות, לפתח, לארגן מחדש, לשלב, לאלתר.

ולא שאין כאן "זהות". התרבות היא אחת ויחידה (אם נוכל בכלל להסתפק במלה "תרבות", שנדמה כי זיהתה כבר במה מדובר. אבל בדיוק משום כך, מילה זו אינה מזהה מאומה. היא מסתפקת בכך שהיא מקצרת את כל חוטי הקשיים שיופיעו בהמוניהם אם ננסה לומר "עם", "אומה", "ציביליזציה", "רוח", "אישיות"). "תרבות" היא סוג מסוים של "אחד". אי אפשר להזניח את הקיום להלכה ולמעשה של "אחד" זה, ועוד פחות מכך להתכחש להם, בשם המהותנות של ה"תערובת".

אבל כל עוד "אחד" זה נבדל בבהירות ומובדל – הוא לא יכול להיות הביסוס העצמי או הטהור של עצמו. צריך שלא לבלבל בין ההיבדלות לביסוס, זהו ללא ספק כל העניין, כל המשחק הפילוסופי, האתי והפוליטי של מה שנארג סביב ה"זהויות" או ה"סובייקטים" של כל המינים.

לפיכך, אין לבלבל בין ההיבדלות המוחלטת של האני קיים (ego existo) של דקארט, ובין הביסוס שהוא מספח לעצמו בטוהר של הדברים הנחשבים (res cogitans). לא יותר מאשר הזהות ה"צרפתית", לדוגמה, שכדי להתקיים אינה זקוקה לבסס את עצמה על ורסינג'טוריס (Vercingétorix) או על ז'אן ד'ארק.

האחדות או הייחודיות של תרבות היא אחת ויחידה בדיוק בגלל התערובת, או הערב-רב. זהו "ערב-רב" שמוצא ב"תרבות" סגנון וטון, אבל גם כמה קולות או כמה תחומים בשביל לפרש אותו. יש תרבות צרפתית, אבל לה עצמה יש כמה קולות, ובשום מקום היא עצמה איננה נוכחת כפרט יחיד, מלבד בשביל אלה שמבלבלים אותה עם תרנגול, עם מר-דופון-המדושן (Dupond-la-Joie). הקול של וולטר (Voltaire) אינו זה של פרוסט (Proust), שאינו זה של פסטור (Pasteur) ואף לא זה של ריטה מיצוקו (Rita Mitsouko). אולי היא לעולם איננה צרפתית בפשטות וללא כחל ושרק: מהו צרפתי, מה אינו צרפתי, אצל סטנדאל (Stendahl), הוגו (Hugo), פיקאסו (Picasso), לוינס (Lévinas), גודאר (Godard), ג'וני האלידיי (Johnny Hallyday), קאט'אונומה (Kat'Onoma), שמואזו (Chamoiseau), דיב (Dib)? ושוב, אין זה אומר שאין "זהות צרפתית": זה אומר רק שזהות מסוג זה לעולם אינה זהה בפשטות, באותו מובן שעירפון הוא אותו הדבר ובאופן זהה אתמול והיום (בהנחה שאין זה בלתי מדויק מבחינה חומרית...). זהות של עירפון משאירה עירפון זה מזוהה בתור "דבר זה" – שעד נקודה מסוימת נשאר עירפון כלשהו, לא משנה איזה – הרבה פחות מאשר זהות של תרבות או זו של פרט. כדי להבחין ביניהן, אפשר לבחור לכנות את הזהות השנייה "ipséité" – פְּכוּת, "היות-היא-עצמה".

הפְּכוּת איננה ההתמדה הטהורה של אותו דבר שישאר בפשטות זה שמציב בצורה ישירה את עצמו: מה שנדמה שמעצב את ההווה של אבן או של אלוהים. פְּכוּת מתמסרת במקום שבו מזהים אותה. לשם כך יש צורך ברשת של יחסי חליפין, של היכרויות, מסירות מפְּכוּת אחת לאחרת, מהבדל להבדל. פְּכוּת אחת ראויה לאחרת, שקולה לה, מומרת באחרת, באחריות שהיא נותנת להן ומקבלת מהן, באמצעות הנגיעה הייחודית שלה, טון מסוים ניתן לזיהוי – כלומר גם בלתי ניתן לזיהוי, בלתי ניתן לחיקוי, שאי אפשר לייחס אותו לזהות אחת. ה"פְּכוּת" מכנה בשם בדיוק את מה שלזהות יש תמיד ואי אפשר בהכרח לזהותו.

למעשה, זהות טהורה לא תהיה רק חסרת תנועה, ריקה, חסרת צבע וחסרת עסיסיות (לעיתים קרובות זה מצבם של אלה שתובעים זהויות טהורות): היא תהיה אבסורד גמור. זהות טהורה מתבטלת, היא איננה יכולה להזדהות. היא רק זהה לעצמה שזהה לעצמה, ומסתובבת סביב הזנב של עצמה ואף אינה מגיעה לידי קיום.

מי היה טהור מספיק, לפי כל הכללים, כדי להיעשות לְאָרִי ראוי לשמו? אנחנו יודעים ששאלה זו יכולה היתה להוביל נאצי אמיתי, נאצי המזוהה באופן מוחלט עם העניין (cause) שלו, או עם הדבר שלו, עד כדי סטריליזציה, ואף למעלה מזה, עד לכדי התאבדות.

הטוהר הוא תהום זכה שבה הזהה, הפרטי, האותנטי שוקע לתוך עצמו, אין, סוחף את האחר עם העצמי כדי להביאו אל פי תהום. החוק המוחלט והמסחרר של הפרטי הוא שכאשר מנכסים את הטוהר הפרטי הוא הולך לאיבוד בפשטות וללא כחל ושרק. צורה אחרת של התערובת: התערובת העצמית, המיזוג העצמי, האוטזום, הארוטיות העצמית.

שפה היא תמיד ערב-רב של שפות, משהו באמצע הדרך בין בבל בתור בבלול מוחלט, ובין כישרון מולד לשפות בתור שקיפות מיידית. סגנון הוא תמיד הצטלבות של צלילים, של שאילות, של פערים ושל אילוצים שהוא נותן להם את הצורה שלהם. ללא ספק, כל סגנון נראה כנוטה לצורה אחרונה, ריבונית, שתהיה זו של שפה פרטית לחלוטין, ניב פרטי מוחלט. אבל ניב פרטי או ניב מוחלט איננו עוד שפה, הוא לא יכול עוד להתערבב באחרים כדי להיות השפה שהוא: אי אפשר לתרגמו כדי שייעשה הבלתי-ניתן-לתרגום שהינו. ניב פרטי טהור יהיה נבוב: חף מכל יחס באופן מושלם, כלומר חף מזהות. תרבות טהורה, תכונה טהורה תהיינה נבובות.

מהי קהילה? אין זה מקרו-אורגניזם, גם לא משפחה גדולה (בהנחה שאנחנו יודעים מהו אורגניזם, מהי משפחה...) המשותף, הישנו-במשותף, ההיות-במשותף, מוציא מעצמו את האחדות הפנימית, את ההישרדות ואת הנוכחות כשלעצמו ובעצמו. להיות עם, להיות יחד ואפילו להיות "מאוחדים" – זה בדיוק לא להיות "אחד". יש קהילה אחת רק קהילה מתה, ואפילו לא מתה בבית קברות, שהוא מקום של ריווח (espacement), של היבדלות, אלא באפר של תנורי המשרפות או בגיבוב של הפגרים.

זאת ועוד, באופן אחר: האונס השיטתי של נשים בוסניות פרש באופן מופתי את כל הפיגורות של הטענה ההזויה בדבר קהילה "אחת" – לאנוס כדי להוליד "ממזרים" שנודעים בכך שהם בלתי מקובלים, מורחקים אפריורי מהאחדות המשוערת, לאנוס כדי להכריח להפיל את הממזרים האלה, או לאנוס כדי להרוג לאחר מכן ולהרוס כך את עצם האפשרות של הממזר, ולאנוס כדי שפעולה זו החוזרת על עצמה תזמין את הקורבנות שלה לאחדות המפונטות של "הקהילה" שלהם, לאנוס כדי להפגין בכל דרך אפשרית שאכן לא צריכים להתקיים יחסים בין הקהילות. פעולה בטלה, שלילה של המין עצמו, שלילה של היחסים, שלילה של הילד, של האישה, אישור טהור של האנס שבמסגרתו "זהות טהורה" (זהות "מוגזעת"... אינה מוצאת דבר טוב יותר מאשר לעבור דרך החקיינות השפלה של מה שהיא שוללת: היחסים וההיות-יחד (באופן כללי, הדבר יוצא הדופן באונס הוא ללא ספק העובדה שהוא מתבצע באמצעות אותם יחסים שאותם הוא שולל. הוא משתלח ביחסים, בערב-רב).

מה שיש לנו במשותף הוא תמיד גם מה שמבדיל ומבחין בינינו. עם צרפתי יש לי במשותף את אי-היותי צרפתי כמותו, וה"צרפתיות" שלנו לא תבוא לידי השלמה בשום אופן, בשום מהות, בשום פיגורה. לא אין של פיגורה, אלא תוואי שתמיד מחפש דרך, בדיה שהיא תמיד בתהליכי המצאה, ערב-רב של תווים. ולא שהזהות היא "תמיד בדרך", מושלכת לאופק כמו כוכב טוב, כמו ערך או אידיאה מסדירה (régulatrice). אפילו בהשלכה אינסופית הזהות איננה מתרחשת, היא איננה מזדהה, מכיוון שהיא כבר כאן, היא-היא הערב-רב.

אני הנני כבר כאשר אבי ואמי מתערבבים, אני זה שמערבב אותם, אני הערב-רב שלהם, ועם זאת אני לא מוליד את עצמי.

מהו עם? אמנם ישנם תווים אתניים. נדיר שנתייחס לסיציליאני כאל נורבגי (אף כי הנורמנים

התערבבו בסיציליה... אבל סיציליאני "מהעם" וסיציליאני מהבורגנות – האם נוכל לטעות ביניהם? לעומת זאת, בשיקגו יש לנו יותר סיכויים לבלבל בין סיציליאני "מהעם" ובין "פולני" מאותו "עם", או, במקום אחר, בין בורגני מפלרמו [שבסיציליה] ובין בורגני מליון [שבצרפת]. עד כדי כך איננו רוצים עוד לדעת שום דבר על מעמדות, שאנו שוללים את הראיות היומיומיות ביותר לקיומם. ללא ספק, גם על מעמד אי אפשר לחשוב בתור זהות, ורק משום שעיצבנו את המעמדות כזהות ולא כתנאים, משטרים טוטאליטריים אחדים (אולי כולם) יכלו להתקיים. הרי לא מדובר בשיסוי זהות אחת כנגד זהות אחרת. מדובר בהפעלה (pratique) של ייחודיות, כלומר במה שאינו מתמסר או מציג את עצמו אלא ברבים. *singuli*, "אחד-אחד", היא מלה שאינה קיימת אלא ברבים. הפכות (ipséité) איננה קיימת אלא כשהיא מופצת באופן ייחודי: היא "היא עצמה", אם אפשר לומר, ההפצה, הפיזור, החלוקה המקורית של – זה כפי שהוא (ipse) בעצמו – מה שלעולם ואף פעם לא יהיה נוכח ככזה, "בכבודו ובעצמו (en personne)". הוזה כפי שהוא "הוא" ההתפזרות שלו עצמו.

אין זה לא כלום – זה אפילו הכול – אבל נותר לנו לחשוב על הטוטאליות של ההתפזרות, על הכל-אחד הזה כולו בערב-רב.

התערובת איננה קיימת, לא יותר מאשר הטוהר. אין תערובת טהורה ולא טוהר בלא-מתום. לא רק שאין משהו כזה, אלא שזהו החוק של הישנו (il y a): אם יהיה משהו טהור ומושלם לא יהיה כלום. שום דבר אינו קיים ב"טהורתו" בלי לגעת באחר, לא מפני שהוא גובל באחר, כאילו היה מדובר בתנאי מקרי, אלא מפני שרק הנגיעה נגישה לגבולות אלה, שבהם זהויות או כְּכוּוּיּוּת יכולות להתיר את עצמן זו מזו, אלה מאלה, האחת בין האחרות, אלה מתוך אלה. אין פשוט שהתערבב, וגם לא פשוט זהה; ישנה תמיד התרה בלתי פוסקת של האחד מן האחר.

הערב-רב איננו מקרי, הוא במקור; הוא איננו מקרי, הוא הכרחי; הוא איננו [הווה]: הוא תמיד בא.

ערב-רב של אָרְס וערב-רב של אפרודיטה, ערב-רב של האחד באחרת: כי יש מכות וחיבוקים, יש מתקפות והפוגות, יריבות ותשוקה, תחנונים ותגר, דיאלוג ומחלוקת, פחד ורחמים, וגם צחוק. וערב-רב של הרמס, פנים מוצמדים לגב, ערב-רב של מסרים ושל דרכים, התפצליות, תחליפים, תחרות של צפנים, תצורות של מרחבים, גבולות שנקבעו כדי לעבור, כדי שיהיו מעברים אבל משותפים, מפני שלעולם אין זהות שאיננה נחלקת: מחולקת, מעורבת, נבדלת, מבוצרת, משותפת, ניתנת להמרה, בלתי ניתנת להמרה, מסולקת, מוצגת לראווה.

מדוע "תצלום של תעודת זהות" הוא לעיתים קרובות ביותר העלוב ביותר, הדהה ביותר והפחות "דומה" מכל התצלומים? אבל גם, מדוע עשר תמונות של תעודת זהות של אותו פרט הן כה שונות זו מזו? מתי מישו דומה אפוא לעצמו? כאשר התמונה מראה, יותר מאשר את הזהה, יותר מאשר את "הדמות", את "הדימוי", את "התווים" או את "הדיוקן" שלו, בתור רשימה של סימנים מבדילים של "זהות" (שיער שחור, עינים כחולות, אף חרום וכו'), וכאשר הצילום רושם ערב-רב שאינו חדל, עמים, הורים, עבודות, כאבים, תענוגות, מחשבות, סירוב, שכחות,

תעיות, ציפיות, חלומות, סיפורים, כל מה שרוטט וכל מה שמתרגש בגבולות הדימוי. שום דבר מן המדומיין, שום דבר פרט לממשי: הממשי הוא הערב-רב. תמונה של תעודת זהות אמיתית תהיה ערב-רב לא מוגדר של תצלומים ושל סימנים גרפיים, שאינם דומים לכלום ושתחתם נרשום כיתוב של שם פרטי.

את הכיתוב הזה יש צורך לקרוא, לפענח ולספר, אבל הוא לא יהיה מיתוס: כלומר הוא לא יבוא כדי להעניק זהות לזה כפי שהוא, או למישהו אחד שיהיה ה-*legendum est*, ה"את זה יש לקרוא". מה שיש לקרוא הוא מה שכתוב. המיתוס אינו כתוב, הוא מושלך ומובע, הוא נשלף ומגיח, טהור, ללא תוואי, ללא היסטוריה. לא רק שהמיתוס מזהה, אלא שמעל לכל הוא מזהה את עצמו: הוא ההנחה האינסופית של הזהות שלו ושל האותנטיות שלו. אם אני אומר באופן מיתי "ארס" או "אפרודיטה", "הרמס" או "צרפת", כבר אמרתי בשמות אלה יותר מכל מה שניתן לומר, ולא נוכל לומר שום דבר לגיטימי שלא יזכה בהם מראשלהכשר כאותנטי. כך, רק הקול של צרפת יבטא מיהו צרפתי. המובן הוא הסובייקט האמיתי של המיתוס, והשם הפרטי הוא יסוד ייחודי של ניב פרטי.

אבל מה שכתוב ושיש לקרוא אותו איננו מה שלא קדם לו תוואי, זהו הערב-רב של העקבות של מובן/כיוון שהולך לאיבוד כשהוא מחפש את עצמו או כשהוא ממציא את עצמו. אני קורא שסרייבו היא עיר שעשויה משלוש ערים לפחות, רציפות ובו-זמניות, ושבוסנה-סראי (Bosna-Saray) מעורבת בה במילדז'קה (Miljacka) ובאילידזה (Ilidza).

הערות

1. Melting pot (אנגלית במקור) [כל ההערות הן של המתרגמת].
2. אָרֶס (Arès) – אל המלחמה היווני; אפרודיטה – אלת האהבה.
3. פרנן ברודל (2001), הים התיכון: מרחב והיסטוריה. יורם מלצר (מתרגם), ירושלים: כרמל, עמ' 63.
4. פְּכוּת, היותו של דבר כפי שהוא, כזה וכזה, כך ולא אחרת.
5. ננסי כותב: "אידיולקט טהור יהיה אידיוט".

ערב-רב ז'אן-לוק ננסי

